

ΓΕΝΙΚΑ

Ελληνική και Λατινική: τα θεμέλια της Σερβικής Κλασικής σπουδής

Η Ελληνική και η Λατινική αποτελούν τις κυρίαρχες γλώσσες της σύγχρονης ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η Λατινική ήταν ιδιαίτερα νη τόσο στο ανατολικό όσο και στο δυτικό τμήμα της αυτοκρατορίας, όχι όμως στον ίδιο βαθμό ούτε με τον ίδιο ρυθμό. Στον ελληνόφωνο κόσμο της Ανατολής, ακόμη και μετά την ύφεση της Κωνσταντινούπολης, για αρκετούς αιώνες η Λατινική ήταν η επίσημη κρατική γλώσσα, δηλ. η γλώσσα της διοίκησης και των νόμων. Το θεώρητο διατήρησε τη συνείδηση των δεσμών του με τη Ρώμη μέχρι το τέλος της περιουσιακής ζωής του: η ίδια η προτίκηση δεν έλασε από να αποκαλείται Νία Ρώμη, ενώ ο βαζαντικός αυτοκράτορας όρεσε τον τίτλο βασιλείς των Ρωμαίων. Τη μακροτηνη συνιστάση των δύο μεγάλων κλασικών γλωσσών μαρτυρούν όρθωνοι λατινικοί λέξεις που ενσωματώθηκαν στην ελληνική γλώσσα και χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα (π.χ. αέρα, τίτλος κ.ά.). Στο δυτικό τμήμα του ρωμαϊκού κράτους η Λατινική, εκτός από επίσημη γλώσσα, αποτελούσε το γλωσσικό όργανο μεγάλων λατικών μαζών (sensus vulgaris) παράλληλα όμως, ιδιαίτερα στο χώρο των γραμμάτων και των τεχνών, ήταν απαραίτητη η γνώση και η χρήση της Ελληνικής. Σπρωγμένος, αρχικά, στην ελληνική παιδεία και τον ελληνικό πολιτισμό, ο προσημαστικός κόσμος της Δύσης μάλιστα να αναπτυχθεί και να διαμορφωθεί στη συνέχεια καθαρά δικιά του διατύπωση. Είναι λοιπόν, φανερό ότι στις ρίζες της σημερινής ευρωπαϊκής πραγματικότητας βρίσκονται οι δύο μεγάλες κλασικές γλώσσες και τα στενά κτιστά ιδιολογικά τους παρεχόμενα. Οι δύο μαζί συνεκτιλούν ένα ιδεώδες σύνολο, του οποίου τα δύο στοιχεία δεν είναι δυνατόν να χωριστούν ανεξάρτητα. Η μελέτη αυτού του ζωφόρου αναγκατικού κόσμου, οι «κλασικές σπουδές», αποτελούν το βασικό κερμό της ερευνητικής παιδείας, γιατί υπερέχουν τα ανθρώπινα κτιστά ιδεώδη, χωρίς τα οποία η σύγχρονη τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να καταρριστεί ή και να κατοστεί επικίνδυνη.

ΓΕΝΙΚΑ¹

Ελληνική και Λατινική

Η Ελληνική και η Λατινική ήταν οι κυρίαρχες γλώσσες της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η Λατινική μάλιστα από πολύ μεγάλο τμήμα του πληθυσμού στο δυτικό τμήμα της αυτοκρατορίας. Η Ελληνική απαρτούσε σφαιρά στις ανατολικές περιοχές, αλλά η Λατινική αποτελούσε την επίσημη γλώσσα του κράτους. Μετά την ύφεση της Κωνσταντινούπολης, ακόμη και μετά τη διάλυση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, για αρκετούς αιώνες η Λατινική παρέμεινε η γλώσσα της διοίκησης και των νόμων. Το λεγόμενο «Βυζάντιο» κ, μην ξεχνάμε ότι ήταν το ανατολικό ρωμαϊκό κράτος και διατήρησε συνείδηση των δεσμών του με τη Ρώμη μέχρι την άλωση της Πόλης; η Κωνσταντινούπολη δεν έλασε ποτέ να αποκαλείται «Νία Ρώμη», ενώ ο βαζαντικός αυτοκράτορας ονομαζόταν «βασιλείς των Ρωμαίων».

Σε όλη τη διάρκεια της Τετρακοκρατίας, ακόμη και μετά την επέλευση της, το σθένος συστατικό «Ρωμαίο» έφτασε μάλιστα να σημαίνει τον χριστιανό ή τον Έλληνα μαρτυρόφωνα, τους δεσμούς του μεσοσηνοικού και του νοσηνοικού ελληνισμού με τον ελληνορωμαϊκό κόσμο.

Στις ρίζες των σημερινών πολιτισμικών βρισκονται οι δύο μεγάλες κλασικές γλώσσες και λατινικές, η ελληνική και η λατινική, και οι ανθρώπινα κτιστά ιδιολογικά παρεχόμενα. Η μελέτη αυτού του ζωφόρου και αδιαχώρητου αναγκατικού κόσμου αποτελεί της λατρεμένης «κλασικής σπουδής».

¹ Η Ερευνητική συνιστάση από τον καθηγητή του Α.Π.Θ. Δημήτριο Ψύλλα και είναι επιχρηστική με προσημαστική και προσημαστική από τον καθηγητή του Σ.Κ.Π.Α. Βασίλειο Βελισσίου.

Ο παγκόσμιος χαρακτήρας της Λατινικής

Η γλώσσα των Ρωμαίων άρχισε βίβητα να ξεχειλάει και στον ελληνικό χώρο, αποτιθέμενη όμως καταλυτικά τη σφραγίδα της, στην κεντρική και δευτερά Ευρώπη, όπου χρησιμοποιούνταν, καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα και του Οθωμανισμού, ως γλώσσα της παιδείας, των γραμμάτων και των τεχνών καθώς και των επιστημών και των Αρτών Πανεπιστημίων. Ακόμη και όταν οι «ειδικές» γλώσσες εμφανίστηκαν στο λογιστικό προσκήριο (από το 16ο αι.), η Λατινική εξακολούθησε να κατέχει τη σημαντικότερη θέση στο επαγγελματικό γίγνεσθαι.

Ο σημαντικότερος ρόλος της αποδεικνύεται και αρχόν από το γεγονός ότι οι περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες συνδέονται με αυτήν, λιγότερο ή περισσότερο στενά. Αρχικά από αυτές, οι λεγόμενες ρομανικές ή λατινογενείς γλώσσες είναι αυτές που απογόνα της θεμελιώδους Λατινικής: Ιταλική, Γαλλική, Ισπανική, Πορτογαλική, Ρουμανική, Καστοβιανική κ.ά. Αλλά και οι υπόλοιπες γλώσσες, π.χ. οι αγγλοσαξονικές (π.χ. τα Αγγλικά και τα Γερμανικά), εμπεριέχουν σε μεγάλο ποσοστό λέξεις λατινικής προέλευσης. Οι λατινογενείς γλώσσες αποκτήσαν παγκόσμια εμβέβητα με την ευρωπαϊκή αποικιοκρατία, καθώς έφτανε ομιλούμενες γλώσσες κοκκίλων κληρονομών στις πιο διαφορετικές περιοχές της Αφρικής, της Ασίας και της Αμερικής. Υπολογίζεται ότι σήμερα ομιλούν ρομανικές γλώσσες και ομιλούνται τείλει από την επίδραση της Λατινικής, περίπου το ένα τρίτο του παγκόσμιου πληθυσμού. Η παγκοσμιοποίησή της γλώσσας των Ρωμαίων έχει, εκτός από τις γλωσσικές, επίσης και θεολογικές καθώς και πολιτισμικές διαστάσεις. Το δεύτερο μεγάλο δόγμα της χριστιανοσύνης, ο καθολικισμός, είχε ως πρόφορα (1965) επίσημη γλώσσα τη Λατινική. Στη γραμμάτια, τις τέχνες και τις επιστήμες η παρουσία της Λατινικής είναι κυρίαρχη, όμοια και έντονη, που κατά τη διάρκεια δεκάδων αιώνων διαμορφώθηκαν - συχνά από ελληνικές ρίζες - στη βυζαντινή Εσθρία χρησιμοποιούνταν σήμερα στη γλώσσα των μαθημάτων και στον έντονα λέγο και καταλυτικό έναν κατά είσοδο οφείλο διάστημα και είσοδο σε περιχρήσιμο πολιτιστικό κώδικα, ο οποίος, εκτός από κάθε χώρο, από την τριχόμοια πολιτική (π.χ. μοναχισμός και μια σειρά) μέχρι την νομολογία (π.χ. *ad hoc* και *casus* *pauci*) και τη φιλοσοφία (π.χ. *carpe diem* και *ergo sum* *sum*). Ο ισχυρός δεσμός με τη λατινογενή πολιτισμική παράδοση φανερώνεται και από την κανονική λατινογενή όμοια και έντονη σε ποικίλα πλάνα ανθρώπινης δραστηριότητας και παραγωγής (π.χ. γειωσιότητα «είναι τίτλος», κατά-

Ο παγκόσμιος χαρακτήρας της Λατινικής

Η Λατινική άρχισε να ξεχειλάει και στον ελληνικό χώρο, όπως αναφέρθηκε. Η σφραγίδα της όμως, αποτιθέμενη κυρίως στην Κεντρική και Δευτερά Ευρώπη, όπου χρησιμοποιούνταν, καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα και του Οθωμανισμού, ως γλώσσα της παιδείας, των γραμμάτων και των τεχνών, καθώς και των επιστημών και των Παντοπιστημίων, ακόμη και όταν εμφανίστηκαν οι «ειδικές» γλώσσες στη λογοτεχνία (από το 16ο αι.).

Οι περισσότερες σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες είναι αποτιθέμενες απόγονοι της θεμελιώδους Λατινικής: Ιταλική, Γαλλική, Ισπανική, Πορτογαλική, Ρουμανική κ.ά. Οι γλώσσες αυτές λέγονται ρομανικές ή λατινογενείς. Αλλά και άλλες γλώσσες, που δεν είναι λατινογενείς, π.χ. οι αγγλοσαξονικές, τα Αγγλικά και τα Γερμανικά, εμπεριέχουν πάρα πολλές λέξεις λατινικής προέλευσης.

Οι λατινογενείς γλώσσες μετά την ευρωπαϊκή αποικιοκρατία μεταδόθηκαν από πολλές χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Αμερικής, απομένοντας από ένα κατά σημαντικό τμήμα του παγκόσμιου πληθυσμού.

Η παγκοσμιοποίησή της γλώσσας των Ρωμαίων, εκτός από τις γλωσσικές, έχει θεολογικές καθώς και πολιτισμικές διαστάσεις.
- Ο καθολικισμός είχε ως πρόφορα (1965) επίσημη γλώσσα τη Λατινική.

- Υπήρξε η σημαία αποικιοκρατικής γλώσσας των παντοπιστημίων και της επιστήμης, που ομιλούνται, μέχρι περίπου το τέλος του 19ου αι. αλλά και αργότερα. Έτσι, όμοια και έντονη από διαμορφώθηκαν κατά τη διάρκεια αιώνων, χρησιμοποιούνταν και σήμερα, ιδιαίτερα σε κώδικες μαθημάτων, π.χ. οι λέξεις *monstrum* και *non sum* στην πολιτική, *ad hoc* και *casus* *pauci* στην νομολογία, *carpe diem* και *ergo sum* *sum* στη φιλοσοφία.
- Ακόμη και σήμερα επινοούνται λατινογενείς όμοια σε ποικίλα πλάνα ανθρώπινης δραστηριότητας, ακόμη και στο εμπόριο και τη διαφήμιση.

- Κυρίως όμως, στη Λατινική συντίθεται ένα σημαντικότατο οι όμοια και αξία τμήμα της παγκόσμιης λογοτεχνικής παραγωγής κατά την Αρχαιότητα, τον Μεσαίωνα και τους Νέοιους χρόνους.

Η μεγάλη διάρκεια, η υψηλή ποιότητα και η παγκοσμιοποίησή της επίδρασης των Λατινικών γραμμάτων να αναδεικνύονται σε ουσιαστικό

σημα «απίστευτο», «απίστευτος» («πίστευ»). Έτσι η Λατινική αναδεικνύεται συστηματικά στοιχείο του ανθρώπινου πολιτισμού. Εφόσον έχει επιβιώσει γλωσσικά και πολιτισμικά δεν είναι νεκρή γλώσσα. Η αλήθεια των ανθρώπων της και η παρουσίασή της, παρουσίας της, στη διαχρονική πορεία του πολιτισμού συμβάλλει τη διατήρησή της, διάδοσή της, και τη μελέτη της σε κάθε εκπαιδευτικό σύστημα που σέβεται την ιστορία και την πολιτισμική παράδοση. Γιατί πρόκειται πόνοτος επιθυμία να κατανοήσουμε την έννοια και τα πολιτισμικά του πολιτισμού μας δεν μπορεί να μη μελετήσουμε αυτή τη γλώσσα που για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα διαμόρφωσε το πνεύμα² (D. Norberg).

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η λατινική γλώσσα

Η λατινική γλώσσα ήταν η διάλεκτος των Λατίνων, δηλ. των κατοίκων της περιοχής του Λατίου, στην οποία βρίσκεται και η Ρώμη. Η διάλεκτος αυτή, όπως και άλλες διαλέκτους της αρχαίας Ιταλίας (π.χ. η Φαιακική, και η Οσκού-ουμβρική), ανήκει στην ινδοευρωπαϊκή γλωσσική οικογένεια. Η λατινική υπήρξε τον άλλον διάλεκτο με την επίδραση των Ρωμαίων σ' όλη την υψική χερσόνησο. Οι Ρωμαίοι, ενώ για όλες τις παραπτώσεις χρησιμοποίησαν το εθνικό επίθετο «ρωμαίος», για τη γλώσσα τους διατήρησαν το επίθετο «λατινική».

Οι αρχαίοι της Λατινικής με την Ελληνική αρχαίοιτα: 1. στην κοινή καταγωγή από την Ινδοευρωπαϊκή (π.χ. *duo-duo, fero-fero, mater-pater*), 2. στα πολιτιστικά και γλωσσικά δάνεια του ελληνικού αποικισμού στην κεντρική και κάτω Ιταλία, από τη Νάπολη και την Κύμη μέχρι τη Σικελία, 3. στην κατάκτηση της ελληνικής Ανατολής, από τους Ρωμαίους. Το πρώτο μεγάλο δάνειο των Ρωμαίων από τους Έλληνες, ήταν το αλφάβητο τους, από την αποικία της Κύμης, καθιέρωση τον 6ο/7ο αι. π.Χ. μια παράλληλη ελληνικό αλφάβητο. Συνεπώς, το λατινικό αλφάβητο, που σήμερα έχει γίνει παγκόσμιο κείμε, είναι στην πραγματικότητα ελληνικό.

Η αρχαία λατινική γλώσσα ήταν ίσως και αρχαϊκή, εκρηθός όπως και ο λαός που τη χρησιμοποίησε. Για τη χρονική περίοδο μέχρι τον 3ο αι. π.Χ. διαθέτουμε ελάχιστα γραπτά κείμενα χωρίς λογοτεχνική αξία. Η συστηματική καλλιέργεια της Λατινικής, και η παραγωγή αξιόλογων

στοιχεία του ανθρώπινου πολιτισμού, στον ίδιο τουλάχιστον βαθμό με το έργο τους, των κλασικών γραμμάτων, το ελληνικό.

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η λατινική γλώσσα

Η λατινική ήταν η διάλεκτος των κατοίκων της περιοχής του Λατίου (σήμερα Λατίο), όπου βρίσκεται και η Ρώμη. Παρασώζονται αρχαίες αρχαίοιτα με την Ελληνική, αρχαία:

1. τα λατινικά ανήκουν στην ινδοευρωπαϊκή γλωσσική οικογένεια, όπως και τα Ελληνικά (π.χ. *duo-duo, fero-fero, mater-pater*).
2. Έλληνες και Ρωμαίοι είχαν επαφή ήδη από την εποχή του ελληνικού αποικισμού στην κεντρική και κάτω Ιταλία, καθώς και στη Σικελία (6^ο/7^ο αι. π.Χ.).
3. οι Ρωμαίοι κατέκτησαν τον ελληνικό κόσμο (2^ο αι. π. κ.ε.).

Το λατινικό αλφάβητο, που χρησιμοποιείται σήμερα παγκοσμίως, έχει ελληνική προέλευση. Οι Ρωμαίοι γνώρισαν μια παράλληλη ελληνικό αλφάβητο από την ελληνική αποικία της Κύμης (6ος/7ος αι. π.Χ.) – κατά την πιθανότερη τουλάχιστον εισαγωγή.

Μέχρι τον 3ο αι. π.Χ. έχουν σωθεί ελάχιστα γραπτά κείμενα χωρίς ιδιαίτερη λογοτεχνική αξία. Αξιολόγητα λατινικά λογοτεχνικά κείμενα υπάρχουν μετά τη «συνάντηση» των Ρωμαίων με τους Έλληνες (περίοδο το 340 π.Χ.).

Η γέννηση της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

Η ρωμαϊκή λογοτεχνία γεννήθηκε από την επίδραση της ελληνικής. Το 240 π.Χ. ένας Έλληνας από τον Τάραντα (Ν. Ιταλία), ο Λίβιος Αν-

² Οι Ρωμαίοι, ενώ για όλες τις παραπτώσεις χρησιμοποίησαν το εθνικό επίθετο «ρωμαίος», και το επίθετο «ρωμαίος», για τη γλώσσα τους διατήρησαν το επίθετο «λατινική».

καίμενοι ίσως μετά την ιστορική «ανάπτυξη» των Ρωμαίων με τους Έλληνες που πραγματοποιήθηκε το 240 π.Χ.

Η γένεση της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

Η ρωμαϊκή λογοτεχνία δεν είναι αυτορρέει, όπως η αρχαία ελληνική λογοτεχνία. Είναι μια λογοτεχνία «επιβίβαση» - η πρώτη στην Ευρώπη γεννήθηκε από την επίδραση της ελληνικής γραμματικής. Το 240 π.Χ. θεωρείται η «γενέθλιος» χρονολογία της. Τι χρονιά αυτή είναι, ελληνική συγγραφέας, πρόλογο από τον Τάραντα, ο Άλβινο Δοφράνικας, κρησινόντι στη Ρώμη πραγματοποιήθηκε διάδοση με ελληνικά έργα δημοκρατικού στα Λατίνια. Ο ύψος μεταφράζει και τον Όλιουσα του Ομήρου πραγματοποιήθηκε ένα εντόμο μέτρο, το «ουαυότορνα» στην. Στις μέζες, Ιουάις, της ρωμαϊκής γραμματικής βρίσκεται ο παλιός της ελληνικής λογοτεχνίας, ο Ομήρος, και ένα κερφορπία ελληνικά υάις, το έρμα. Απτό, οι αρχέγονες συνθήκες γένεσης της ρωμαϊκής λογοτεχνίας, θα σφάσεν αναβλάστη τη σφαράδα τους: η μαζικία συγγραφορπία παρανομή των Ρωμαίων θα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις ελληνικές αρχές.

Εποχές της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

Στην ορατότητα των εποχών και περιόδων της ρωμαϊκής λογοτεχνίας, επικρατούσε καλύτερα μια «αυτοκρατορική» αξιολόγηση, η λογοτεχνία διακρίνεται σε «χρυσό αιώνα», «αργυρό αιώνα» κ.ο.κ. Η αντίληψη αυτή θεωρείται σήμερα αντικειμενική, γιατί βέβαια σε κάθε εποχή εμφανίζονται ταυτόχρονα μεγάλα ταλέντα και ήσσονες λογοτεχνία. Σήμερα πραγματοποιείται είτε η κατηγορητική διάκριση σε πρακτική ή αρχαϊκή εποχή (π.χ. ως το 100 π.Χ.), μετακλασική εποχή (π.χ. ως το θάνατο του Αυγούστου, το 14 μ.Χ.), μετακλασική εποχή (ως το μίσος του 3ου αι. μ.Χ.) και Υστερή Αργυρότητα, είτε η διάκριση, με ιστορική κριτήρια, σε Βηρκομαρική (ως το 31 π.Χ., τη νουμαρία του Δακτύου), αργυρότητα (ως το 14 μ.Χ.) και Ιερόληρ, μίσος, Ιουαία) αυτοκρατορική εποχή. Σε κάθε περίπτωση το τέλος της αρχαίας ρωμαϊκής λογοτεχνίας τοποθετείται στον 6ο αι. μ.Χ., οπότε αρχίζει ο λατινικός Μαιάιανος.

άρνητας, αναβάζει στη Ρώμη θεωρητική παραγωγή με ελληνικά έργα δημοκρατικού στα Λατίνια. Ο ύψος αποδίδει στα Λατίνια και την Ολίουσα του Ομήρου. Στις μέζες, Ιουάις, της ρωμαϊκής γραμματικής, βρίσκεται το ελληνικό έρμα και ο Ομήρος. Συνολικά η συγγραφορπία παραγωγή των Ρωμαίων παρέμεινε στενά συνδεδεμένη με ελληνικά πρότυπα ακόμη και σε μεταγενέστερους χρόνους.

Εποχές της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

Η ρωμαϊκή λογοτεχνία διακρίνεται σε:
Παρακλασική ή αρχαϊκή εποχή (από τις απαρχές μέχρι περίπου το 100 π.Χ.)

Κλασική εποχή (από το 100 π.Χ. περίπου ως τον θάνατο του Αυγούστου, το 14 μ.Χ.). Μέχρι το 31 π.Χ. έχουμε τη δημοκρατικό-λατινική περίοδο και από το 31 π.Χ. ως το 14 μ.Χ. την αυτοκρατορική περίοδο.
Μετακλασική εποχή (από το 14 μ.Χ. ως το μίσος του 3ου αι. μ.Χ.).
Υστερή Αργυρότητα (από τα μέσα του 3ου μ.Χ. αι. μέχρι τον 6ο μ.Χ. αι.).

Γενικά χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

- Είναι στενή και άρρηκτη η σχέση της με την ελληνική γραμματική.
- Οι Ρωμαίοι λογοτεχνία, κάθε εποχής, από τον Πλάτονα ως τον Βερόνη, γράφουν και τη λατινική και τη ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία.
- Πλήθος ελληνικές λέξεις μεταφέρονται στα λατινικά λεξιλόγια. Πολλά σφαιρόνουν μέχρι σήμερα στις λατινογενείς γλώσσες.
- Οι Ρωμαίοι λογοτεχνία έχουν ελληνικά πρότυπα: η ελληνική κωμωδία είναι το πρότυπο του Πλάτου, ο Ομήρος, εμμένει τον Βερόνη, οι αρχαϊκοί Έλληνες, Ιουαία και την Οράτια, η στωική τραγωδία τον Λενόνα.
- Οι Ρωμαίοι προσεγγίζουν τα ελληνικά πρότυπα μίσος από τη δημοκρατικό πρότυπο (Πλάτονα) και τον αυτοκρατορικό (Ανακράσια).
- Αρχικά οι Ρωμαίοι λογοτεχνία μιμνήσκονται δημοκρατικό κωμική, Ελληνική, Αργυρότητα, όμως, στους μετακλασικούς χρόνους, όταν η ρωμαϊκή λογοτεχνία έχει ορατά, οι Ρωμαίοι μιμνήσκονται και αυτοκρατορικό

Γενικά χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

Το πρώτο και βασικό χαρακτηριστικό της ρωμαϊκής λογοτεχνίας είναι η στενή συνάφσή της με την ελληνική γλώσσα και γραμματική. Η άμεση επίσημη επίσημη επικοινωνία, καθιέρωση τον άμεσο υλική και πνευματική τους, στα αρχαϊκά χρόνια (Ορόντιος) επιβεβαιώνει πλήρως στο χώρο της λογοτεχνίας. Το έθνος της κατοχής, των δύο γλωσσών και λογοτεχνιών (δηλ. της ελληνικής και της λατινικής) υπήρξαν άμεσα ρωμαϊκά εννοούμενα ο ένας τους ρωμαϊκές λογικές και λογοτεχνίες, από τον Ναιβία και τον Πλάτο μέχρι τον Κλαυδιό και τον Βορβία. Πλήθος ελληνικές λέξεις, και μαζί μ' αυτές και τα αντίστοιχα πολιτισμικά φορτία, μεταφέρονται και μετασχηματίζονται στο ρωμαϊκό λεξιλόγιο – και συχνά έτσι επιβιώνουν μέχρι σήμερα στις ρωμαϊκές γλώσσες. Τα ελληνικά πρότυπα γονιμοποιούν τα ρωμαϊκά τεχνικά. Άλλες της στενής κοινότητας δε θα υπήρξε Πλάτο, ούτε ο Βορβίος χωρίς τον Όμηρο ούτε ο Ορόντιος χωρίς τους αρχαϊκούς λατινούς ή ο Σενέκας χωρίς την κλασική τραγωδία.

Η σχέση του ρωμαϊκού λογοτέχνη με το ελληνικό πρότυπο είναι η δημιουργική πρόσληψη («απαισία») και ο ανταγωνισμός («απεισισμός») που οδηγούν στην παραγωγή λόγια και τεχνική λογοτεχνίας με προσωπικά χαρακτηριστικά. Πρόκειται επομένως για ένα δημιουργικό διάλογο της εποχής με την προηγούμενη γραμματική. Στους μετακλασικούς χρόνους, δίπλα στα αρχαία ελληνικά πρότυπα, ταυτοποιούνται και ρωμαϊκά: οι μεγάλοι λογοτέχνες της κλασικής Ρώμης, π.χ. ο Κικέρων και ο Βεργίλιος.

Επειδή η μεγάλη συνάφη της ρωμαϊκής γραμματικής αρχίζει στα ελληνιστικά χρόνια, οι Ρωμαίοι απορροφούν απίστευτη ελληνιστική, κλασική και αρχαϊκή ελληνικά πρότυπα, παρατηρείται δηλ. ανάμιξη γενικών διαφορετικών προτύπων.

Οι διάφορες αυτές συνθήκες οδηγούν σε μια επίσης ενδιαφέρουσα εξέλιξη των λογοτεχνικών ειδών: η κωμωδία – ο τελευταίος άρμας καρδιάς των Ελλήνων – είναι το πρώτο είδος που αφιερώνει στη Ρώμη, ενώ το έπος – ο πρώτος άρμας καρδιάς των Ελλήνων – αφιερώνει τελευταία.

Επιπλέον οι Ρωμαίοι συχνά αιχμαλωτίζουν ή μεταμορφώνουν τα ελληνικά είδη ή αφιερώνουν νέα είδη: π.χ. η ρωμαϊκή ελεγεία αφιερώνει πάρα πολύ από την ελληνική ελεγεία, ενώ η σάτιρα είναι ένα σφάλμα νέο, καθαρά ρωμαϊκό, είδος.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η προεδρική εξειδίκευση του

τους μεγάλες λογοτέχνες της κλασικής Ρώμης, π.χ. τον Κικέρωνα και τον Βεργίλιο.

– Επειδή η ρωμαϊκή λογοτεχνική παραγωγή, όπως σημειώθηκε, αρχίζει στα μέσα του 1ου αι. π.Χ., οι Ρωμαίοι γονιμοποιούν εξαιρετικά ουσιαστικά την ελληνική λογοτεχνία στην αρχαιότητα. Έτσι, απίστευτα τα πρώτα είδη, από έπος (π.χ. ο Ορόντιος) της ελληνικής λογοτεχνίας, και από την ελληνιστική λογοτεχνία (3ος-1ος αι. π.Χ.) και από την κλασική (5ος-4ος αι. π.Χ.) και από την αρχαία (8ος-6ος αι. π.Χ.). Οι Ρωμαίοι δηλαδή δεν είναι «απορροφούμενοι» να απορροφούν από τους Έλληνες, αιχμαλωτίζοντας, τη χρονολογική εξέλιξη της ελληνικής λογοτεχνίας. Επιπλέον τα πρώτα είδη από τα οποία οι Ρωμαίοι γονιμοποιούνται δεν είναι στη βάση τους.

– Κατά συνέπεια, η ρωμαϊκή λογοτεχνία δεν παρουσιάζει χρονολογική εξέλιξη των ειδών σύμφωνα με την ελληνική. Ή η κωμωδία είναι το πρώτο είδος που αφιερώνει στη Ρώμη, ενώ στην Ελλάδα ήταν το τελευταίο. Το ρωμαϊκό έπος αφιερώνει τελευταία, ενώ τα αρχαϊκά είδη ήταν τα πρώτα σημαντικά ελληνικά λογοτεχνικά είδη.

– Οι Ρωμαίοι δεν μαζεύουν θεοειδή τους Έλληνες. Σχηματίζονται επομένως τα ελληνικά είδη: π.χ. η ρωμαϊκή ελεγεία αφιερώνει πάρα πολύ από την ελληνική ελεγεία.

– Οι Ρωμαίοι αφιερώνουν και νέα είδη: π.χ. η σάτιρα είναι ένα σφάλμα καθαρά ρωμαϊκό είδος.

– Κάθε Ρωμαίοι λογοτέχνη, συνήθως, αφιερώνει σε ένα είδος, ή σε μικρό αριθμό λογοτεχνικών ειδών. Λιγότερα μεγάλα ενδιαφέρον για ποιητική ποιότητα και τελεοπτική τεχνική στο είδος που διαλέγει.

ρωμαίου λαογέννη σε στενότερο εθνολογικό εύρος αλλά με περισσότερο εθνοτικές ποικιλίες και βόθους. Μετά την εθνογέννη, τέλος, των λογογενετικών ειδών επιχειρείται ο σταθμερισμός τους και αναζητούνται νέοι όροι.

Με τη συνεχή κατάληξη ο λατινικός γραπτός λόγος εμπεριέχεται, εξομαρτίζεται, αρμαζεί και φθίνει σε αλγεοβαρικό στυλ: Ο παύρος λόγος λ.χ. του Κικέρωνα και η ποικιλιακή δημοκρατία του Βεργίλιου ανήκουν στα αρμοειρήματα της παγκόσμιας λογογενέας. Εκτός από την ασοφία της κριτικής η άρμη ρωμαϊκή λογογενία καταρτίζεται και αναρτάει τον ιδεολογικό κλάση της ρωμαϊκής κοινωνίας: η κερδοβία των πόλεων φθάνει (ομοία παύεται) και υπολείπεται (αυτοκρατία), η ρωμαϊκή πολιτική (αυτοκρατία), θρησκεία (αυτοκρατία) και οικογένεια («κατάσταση»), κερδίζει όπως η ανδρεία (αυτοκρατία), η πίστη («θέση»), η ελευθερία («ελευθερία»), η σοφία («σοφία») κ.ά. αποκατασταίνονται και προβάλλονται σ' όλα τα λογογενικά είδη και σ' όλες τις εποχές.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της Λατινικής – η σταθμερότητα, η λογική και συντακτική εργασία, η τάση για λιτό, συγκεκριμένο και κατανοητό λόγο – αναδεικνύονται και εμπλουτίζονται με κριτική καλλιολογική στοιχεία από τους προκομμένους γραμμάτιους της: έτσι προς τα τέλη της αρχαιότητας, η γλώσσα των Ρωμαίων έχει φθάσει σε ένα επίπεδο που την καθιστά κατάλληλη για την παγκόσμια πολιτισμική επικοινωνία. Η κερδιστή χρήση της, κατά τη διάρκεια του Μαισάκιου και του Ουμανισμικού αποδεικνύει το βαθμό κερδοβόιας της.

Η εξέλιξη της ρωμαϊκής λογογενίας

Πρωκιστική εποχή (αρχαία, περί 100 π.Χ.)

Γενικά χαρακτηριστικά

Στην κερδιστική ζωή, στο ρωμαϊκό δημοκρατικό σύστημα έχουν αναρθεί οι ελληνικοί όροι. Όλο και περισσότερο Ρωμαίοι έρχονται σε επαφή με τον ελληνικό πολιτισμό. Μόρφωμένοι Έλληνες, κερδοβότοι, συγγραφέες της βίαιης τους, στη Ρώμη και μόνον τους Ρωμαίους, στην ελληνική γλώσσα και λογογενία. Ελληνικά έργα εθνογενίας μεταφέρονται στη Ρώμη. Οι νέοι γραμμάτιοι από την ελληνική «πόλη», κερδίζουν ελληνικά και συντακτικά θέματα, που απομακρύνουν τους Ρωμαίους από τα κερδοβότατα λιτά ρωμαϊκά ήθη.

Παράλληλα με όσους θαρμάζουν την ελληνική κουλτούρα, υπάρχουν και συντηρητικοί Ρωμαίοι που βάζουν με κερδοβόγια την ελληνική επίδραση. Τίποτος ήταν ο Κάτω: κερδοβότος της νοσταλγίας, του ήθους στη φορέση, ανάμεσα σε άλλα, και οι Έλληνες γραμμάτιοι νοσταλγοί, για να κερδίσουν τους Ρωμαίους.

Στη κερδιστική εποχή, στην πολιτική ζωή, στην πολιτική αεροκράτηση η κερδοβόγια της Ελιάδας, Η Ρώμη άνω από τους πόλεμους, εθνοβόθους τη δεύτερη μεγάλη μαζογενική δύναμη της εποχής, την Καρθινόνα, κερδοβόταν την πόλη (146 π.Χ.) και απομείναν μόνη κερδοβόρα στη Μασόγια.

Το ρωμαϊκό πολιτισμικό (για ρωμαϊκό) έχει διαμορφωθεί ως ένα είδος «αυτοκρατορικής» δημοκρατίας. Σηματοδοτούνται πολιτικο-κερδοβότα, αυτοκρατορική, λόγω των μεγάλων κερδοβότων αυτοκρατοριών. Εθνοβότα, είναι οι μεταρρυθμιστικές κερδοβότα, που Γράμματιοι. Ύστερα από αυτοκρατορική κερδοβόγια και σταθμερότητα αλλά οι κερδοβότα σταθμερότητα θα κερδοβόταν για κερδοβότα κερδοβότα και μετά το 100 π.Χ.

Στη τρέχουσα, συντακτική η ιστορική επάνοδος των Ρωμαίων με τους Έλληνες. Οι Έλληνες έχουν ήδη δημοκρατία άρμη λογογενία. Οι Ρωμαίοι τη θαρμάζουν: αρχικά κερδοβότα, μόνον και στη συνέχεια μετασχηματίζουν δημοκρατικά τα ελληνικά πρότυπα.

Η εξέλιξη της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

Προκλασική εποχή

Καιροαία

Το πρώτο είδος που ομαζεί στη Ρώμη είναι η καιροαία. Οι ρωμαίοι καιροαίεργοι επηρεάζονται περισσότερο από την ελληνιστική Νέα Καιροαία, κυρίως μάλιστα την καιροαία του Μενάνδρου. Τα έργα τους έχουν κατά κανόνα παρεχόμενο αλληγορικό («fabula palliata») και όχι ρωμαϊκό («fabula togata») και βρίσκουν μεγάλη αναδοκέρση στο ρωμαϊκό κοινό. Τις πρώτες καιροαίες συνθέτει ο Λίβιος Ανδρόνικος: Ο Δούντρος, ο ακανόνιστος της ρωμαϊκής λογοτεχνίας, που είναι ταυτόχρονα και ο πρώτος απλόθετος ρωμαϊός λογοτεχνός, ο Γουάιος Νουβίλιος, εγγραφε σελίδες τριάντα καιροαίας, ενώ χρονολογικά τρίτος ρωμαϊός συγγραφέας, ο Τίτος Μάκιος Πλαύτιος όφεται στον απίστηνο αριθμό των 130 καιροαίων, από τις οποίες σώζονται έκτασ το μεγαλύτερο σωζόμενο κείμενο αρχαίας δραματικής παραγωγής. Η απη της καιροαίας συνεχόσεται με τον Κικελίαν (περ. 40 καιροαίες) και κυρίως με τον Τερέντιο (δύ καιροαίες). Καθώς τους ήσαν αζκαρτιστές σε όλη ο Πλάσιος στην έκφραση, ο Κικελίαν όλο απέρηο, ο Τερέντιος στην φηροφόρηση. Η ρωμαϊκή καιροαία ψυχροόγησε επί σόνους τη Δόση και όσκαρη σφραγίσ επιδράσεις σε μεγάλες δρακωσάμαους και λογοτεχνίες, όπως ο Πετράρχης, ο Λούθβιος, ο Άλτερς και ο Γουάις ή ο Μολίρος, ο Σαίξπηρ και ο Θερβάντες.

τραγωαία

Παράλληλα με την καιροαία η προκλασική ρωμαϊκή λογοτεχνία ασκωσάμαου, σε μικρότερο βαθμό, και την ελληνική τραγωαία της Μεγάλης Ελλάδας. Η τραγωαία προήματη της τρωικής θεαματικής και όματωσάμαου στο τραγωαϊκό πελατήριο του Λίβιος Ανδρόνικου, του Νουβίλιος, του Εννίου και ενός άλλου τρωαϊκού συγγραφέα, του Παικονίσιου, είναι εύληθη, καθώς τότε ήσαν ήδη διακωρφαίσε ο εθνικός ρωμαϊός μύθος που πρόβαλλε ως γέννηση της Ρώμης, τον Τρώα Άνεια. Έχρδον ταυτόχρονα δημοκωρφισται και η τραγωαία που ήχε καθαρά ρωμαϊκό ιστορικό παρεχόμενο, η «praetexta». Η μεγάλη έκρηξη τραγωαϊκής παραγωγής συνταλαίται σε έναν ακρωσάμαου της πρώτης γενιάς, ο κωρφοαίος τρωαϊός Λικκιός παρήγει πάνω από 50 τραγωαίες.

Καιροαία

Το πρώτο είδος που ομαζεί στη Ρώμη είναι η καιροαία. Οι Ρωμαίοι καιροαίεργοι επηρεάζονται περισσότερο όρη από την απτική καιροαία του Σου-Άου αι. π.Χ. και τον Αριστοφάνη ελώς από τη λεγόμενη Νέα Καιροαία της ελληνιστικής προόδου, κυρίως από τον Μενάνδρο. Τα έργα τους έχουν κατά κανόνα απδοθίσεις ελληνικές και όρη ρωμαϊκές.

Οι δύο πιο γνωστοί Ρωμαίοι καιροαίεργοι είναι ο Πλαύτιος (Σος αι. π.Χ.) και ο Τερέντιος (Σος αι. π.Χ.). Η επίδραση τους είναι εμφανής στις γαλλικές καιροαίες του Μολίρος. Η ρωμαϊκή καιροαία ψυχροόγησε επί σόνους τη Δόση και όσκαρη σφραγίσ επιδράσεις σε μεγάλες δρακωσάμαους και λογοτεχνίες, όπως ο Πετράρχης, ο Γουάις, ο Μολίρος, ο Σαίξπηρ και ο Θερβάντες.

Τραγωαία

– Την ύλη περίοδο οι Ρωμαίοι συνθέτουν τραγωαίες, απκωρφισμένοι από τα δράματα της Μεγάλης Ελλάδας. Τα δράματα της ρωμαϊκής τραγωαίας προόρηονται από την ελληνική λογοτεχνία. Οι Ρωμαίοι όδρουν ύλατερη προήματη στην τρωακή θεαματική, ίσως γιατί διακωρφισται ότι τους απορρά περισσότερο: ήχη ήδη διακωρφισται ο εθνικός ρωμαϊός μύθος κατά τον οποίο γέννησε της Ρώμης ήσαν ο Τρώας Άνεια.

– Τερέντιος, Ρέβιος, και τραγωαίες, με θέματα καθαρά ρωμαϊκό ιστορικό παρεχόμενο.

Έπος

– Ο Λίβιος Ανδρόνικος, όπως είπαμε, απόθεσε στα Λατινικά την Οδύσσεια (σε απότερο στίχο, ένα ιταλικό μάτρο).

– Ο Εννίος βλάσει τον αποτό του ως δεύτερο Όμηρο και συνθέτει ένα ιστορικό έπος (Χρονικό-Annals) σε δρακωαϊκό αζματρο, το μάτρο τον απκωρφισται απόν. Οι Ρωμαίοι θεακωρφισται από το έργο ως το «αθνικό τους έπος, μάτρο τη σύνθεση της Λευαίας, του Βεργίλιου.

Σάπρω

Η όσπρω είναι ένα νέο, καθαρά ρωμαϊκό είδος, με το οποίο σελιδόθουν απκωρφισται απκωρφισται Ρωμαίοι, κωιτικός ή λογοτεχνίες, αλλά και άστρα πρόσωπα.

Έπος

Στο γένος του έπους τίθενται τα θεμέλια της ανειδίχτης και θα συνταχιστεί στα κλασικά χρόνια. Τον εκλασικισμό της Οδύσσειας από τον Δίωρο Δωδώνικα ακολουθεί το πρώτο ιστορικό έπος, των Ρωμαίων, ο Καρχηδόνιακος πόλεμος (Βιβλίο Ρωμαίων) του Νικόβιο και αμέσως κατόπιν ο πρώτος, ο Έννιος, σε "Ίδύλλιας Όμηρος" (έπος ιστορικό) τον έλεγχο, χρησιμοποιώντας τον δικτυακό σύστημα στο ιστορικό του έπος Τροιακή (Ιθάκη), που θεωρούνταν εθνικό έπος των Ρωμαίων μέχρι τη σύνθεση της Αινειάδας του Βιργιλίου.

έλια πύλη

Πάνω των ελληνικών προτάσεων, ήδη στα πρώτα από χρόνια, εμφανίζονται προτάσεις και προπονητικά έργα που προσαρμόζουν τη μεγάλη δραστηριότητα των κλασικών. Ο Έννιος λ.χ. εκτός από το σωβρέ έπος άσκατος έγραψε και μια ιστορική παράβα έπος με τον ελληνιστική τίτλο Ηρώναρχη (Παρθενονική Δελ. "Νοστήμα"). Ο έπος αλέθει τα πρώτα δείγματα ούτως (στατικά) "από με ποικιλία φαγητά", ενός νέου και καθαρά ρωμαϊκού είδους. Στο είδος από τη παραστάση εκκλησιαστική επίθεση, ο πρώτος, ο Ασκάτος, ο οποίος μέλησε θα χαρακτηριστεί «παίρ», του είδους.

παιρηγορία

Τώρα εμφανίζονται και οι πρώτες παιρηγορικές εκδόσεις. Εμφανίζονται ο άσκατος για την αποστολή του στα ρωμαϊκά κέντρα Κόρινθος, γάμος ρωμαϊκού λόγου, ιστορικό, στρατιωτικό, κτηνιατρικό, ιατρικό και γεωργικό κείμενα. Σ' αυτές εμφανίζεται η τάση να προέβλεπε τη πατρότητα, του αρραβώνα οαζήμενο από λατινικό έργο που φέρει τον τίτλο Για τη γεωργία (De agricultura).

Κλασική εποχή

Η λατινική γλώσσα έχει τώρα και διαφορεθεί σε ένα άρνηση κατέληξε να διαπιστώσει υψηλή, τίτλο, έντονο λόγο. Από το στάδιο της μαθητείας, των παραμασών και της πολιτιστικής ανήγησης η λατινική λογοτεχνία προχωρεί σταθερά στη φάση της υψηλής δημοκρατίας.

Παιρηγορία

Το αρραβώνα από λατινικό έργο που ορίζεται ανάθε στον Κόρινθο, που, όπως είπαμε, ήταν παιρηγορικό με τη παραπλοήστε ρωμαϊκή ιδέες και κατηγορίες, απάντη στις έντες παρτίες. Έχει τίτλο Για τη γεωργία (De agricultura), παρουσιάζει τη ζωή του γεωργού και παιρηγορική ούτως και συμβολική οργάνωση του είδους.

Κλασική εποχή (περ. 188 π.Χ.-14 μ.Χ.)

Γενικά χαρακτηριστικά

Στη πολιτική ζωή και το κράτος, εμφανίζεται η ένταση μεταξύ των δύο παρατάξεων της Γερουσίας (Senatus) των ρωμαίων (δημοκρατική) και των ορισμάτων (αριστοκρατική). Εμφάνιση στρατιωτικής, προσηρικής και δημοκρατικής παράξεων το ιστορικό. Χαρακτηριστικό γεγονός είναι η πολιορκία του Ιούλιου Κεϊσάρου το 44 π.Χ.

Ο κλάος των κεραιών θα κλείσει το 31 π.Χ. στο Ακτιο, στον Αρβρεκό κλάος: ο υιοθετημένος γιος του Ιούλιου Κεϊσάρου, ο Οκταβιανός, θα νικήσει τον στόλο του πολιτικού του αντιπάλου, τον Μάρκο Αντώνιο, και τη βασίλισσα του ελληνιστικού κράτους της Αιγύπτου, της Κλεοπάτρας, που ήταν σύμμαχος του Αντωνίου. Ο Οκταβιανός θα μείνει μόνος κυρίαρχος στην πολιτική ζωή της Ρώμης, και θα ξεκινήσει μια νέα εποχή για το απέραντο ρωμαϊκό κράτος.

Μετά την επικράτηση του Οκταβιανού, η «αριστοκρατική δημοκρατία» της Ρώμης, μετασχηματίζεται σταδιακά σε απολυταρχία, με την κυριαρχία ενός πολιτικού προσώπου. Το παραδοσιακό, αριστοκρατικό στην ουσία του, καίσιμα της και ραβδία, μεταβάλλεται στην πράξη. Χωρίς να καταργείται η Γερουσία, το κράτος αλέγεται πλέον από έναν ισχυρό άνδρα, τον νικήτη των κεραιών Οκταβιανό. Αυτός λαμβάνει τον τίτλο «Αύγουστος», που στο ελίξ, θα συνοδεύει κάθε αυτοκράτορα στη Ρώμη (και αργότερα στη Νέα Ρώμη Κωνσταντινούπολη).

Με τον Οκταβιανό αρχίζει μια περίοδος χωρίς μεγάλα στρατιωτικά στο ιστορικό και χωρίς μεγάλα προβλήματα εκτός συνόρων. Η λεγόμενη «ρωμαϊκή ειρήνη» (pax Romana) θα διαρκέσει περίπου δύο αιώνες και, γενικά, θα φέρει ευημερία για την ανθρωπότητα.

Η Ρώμη αποκτά πλέον αυτοαναλογησία σε οικουμενική δύναμη με έθνικ-ρωμαϊκά καταβολές, που χύνονται στον γένος του μύθου, και

και της καλλιτεχνικής εκτέλεσης. Επιδείκνται η αρμονική σύνδεση μορφής και περιεχομένου, πλασματικού και πραγματικού, καθώς και η εξειδίκευση και το βάθος. Η θεματολογία κατακτά την ελληνική πρόταση ολοκληρώνεται προς κάθε κατεύθυνση. Τώρα ο ρωμαϊκός καλλιτέχνης, κατά σύσταση στο πλαίσιο ιδεολογίας του και υποστομά να ανταγωνιστεί με αποτελεσματικό τρόπο τους Έλληνες καλλιουργούς των ελληνιστικών, κλασικών και αρχαϊκών χρόνων: ο Κασσίουλος της Καλλιμάχου, ο Λοκρήσιος των Βασιλικών, ο Καίριος των Αττικής ρήτορας και φιλοσόφους, ο Βαγγύλιος το Θεόκριτο και τον Όμηρο, ο Οράτιος την οικιακή ποίηση.

Μετά το 90 π.Χ. και ύστερα από ένα άγριο και άπιστο ελάνθη χρόνων, εμφανίζεται ένας αγρίως αρθρικός ταλέντων. Δηματογραφούνται έργα που εκθέτουν δύο γλώσσες χρόνου, διαμετρικώς την έννοια του «κλασικού», συνθέτουν και αναζητούν αναπληρωμένη την Ερπύση.

Οι κλασικοί Ρωμαίοι, σιμών στο συνολικό τους νόημα των ταπεινών χρόνων 133-31 π.Χ. κατέκτισαν όλο το οδολογικό φάσμα της λογοτεχνίας. Εάν διατηρήσουμε τις συμβολικά πύρες της επαχθή αυτής, το θάνατο (14 μ.Χ.) του Οκταβιανού Αυγούστου –και μορφή του σημάδι ότι μόνο την ιστορία αλλά και τα γράμματα– η περίοδος εμφανίζει δύο περίοδοι του χρονικού τμήματος: στο πρώτο, που φθάνει περίπου ως το 40 π.Χ., διαπόζει ο λαμπρός, κενυρμένος λόγος, και εντέλει κωμικός η περιγραφή στο δεύτερο, γνωστό παρακωμικός, με τον όρο «αγορευτικός χρόνος», παρὰ τη σκευή της υψηλής ποίησης.

Χαρακτηριστική για την επαχθή αυτή είναι επίσης η λογοτεχνική αναγέννηση που σηματοδοτεί από το «κίνημα των Νουατέρων» μεταπορεύεται στη Ρώμη το «μαγευτικό» μέτρο της, λογοτεχνικής, στυλίου της Καλλιμάχου. Οι «ουσιαστικοί» ποιητές δημιουργούν αλλά και διολοκλιμένα ποιήματα, τα οποία διακρίνονται για τη συνέπεια τους, το ουσιαστικό και υπαινικτικό όραμα, την εκλεπτυσμένη και τη λαμπρή. Πρόκειται για λυρικά και ελεγειακά ποιήματα, επίλοια και επιγράμματα.

Με το θάνατο του Αυγούστου ολοκληρώνεται όχι μόνο μια σημαντική ποίησης περίοδος αλλά και ένα βιοτικό κεφάλαιο της ρωμαϊκής γραμματικής. Η πρόδηση του ελληνιστικού έχει συντελεστεί και η Ρώμη διαθέτει τους δικούς της «κλασικούς». Αρχίζει ο απογευματινός και οι εσοπρωτοί αναγέννησης: κίνηση που δε συνδέεται βέβαια απαραίτητα και έκταση της ποιότητας ή απουσία ταλέντων.

θεωρεί πως διαθέτει προσωπική σκέψη και κριτική. Αυτή η αντίληψη διαπερνά και τη λογοτεχνία της αγουστειακής περιόδου.

Στην κλασική ζωή, διαγράφεται η επίδραση του ελληνικού τρόπου ζωής, επάγοντας λατρεία από την Ασιατική, όπως η λατρεία της Καλλιμάχου της Ισθμίας κ.ά.

Παρατηρείται αυξανόμενη απαξίωση νέων ηθών, μείωση των γεννητών, απομάκρυνση από τον πατριωτισμό λόγω ρωμαϊκού βίου. Γι' αυτό ο Αυγούστου προσπαθεί να επαναφέρει τις παρθενικές ρωμαϊκές αξίες και να αναζήσει τη θρησκεία και την οικογένεια, αλλά χωρίς μεγάλη επιτυχία. Ωστόσο, νέος νέος γίνονται, παλαιά κέρδη ανακατασκευάζονται η Ρώμη γίνεται μια εντυπωσιακή «αθήνη του μαγιάρων».

Στη πρόδηση η επίδραση των Ελλήνων παραμένει κυρίαρχη, γίνεται όμως βαθύτερη και ουσιαστικότερη. Οι Ρωμαίοι δεν περιορίζονται σε απλή μίμηση. Τα ελληνικά είδη περνούν νέα ζωή από τη ρωμαϊκή πρόδηση και μετασχηματίζονται.

Οι Ρωμαίοι συγγραφείς και ποιητές αναπαράγουν τους απολαύσιμους Έλληνες θεματογράφους των ελληνοκλασικών, κλασικών και αρχαϊκών χρόνων. π.χ. ο Καίριος τους Έλληνες ρήτορες και φιλοσόφους, ο Βαγγύλιος τον Θεόκριτο και τον Όμηρο, ο Οράτιος την οικιακή ποίηση.

Τα έργα της επαχθή αυτής διαμετρικώς την έννοια του «κλασικού»: ως προς τη μορφή παρουσιάζουν αισθητικό τελειότητα στο περιεχόμενο τα διακρίνει ιδιολογική αρμογή. Καίριος, όπως αυτά του Καίριου, του Βαγγύλιου, του Οράτιου, του Ομήρου, εμπνέουν την κλασική λογοτεχνία μέχρι τη μέρα μας.

Στη μεταελληνοκλασική περίοδο (ή χρόνος) του Καίριου, 100-31 π.Χ.) εντέλει κωμικός η περιγραφή.

Στην περίοδο του Αυγούστου (31 π.Χ.-14 μ.Χ.) αρχίζει κωμικός η ποίηση.

α. Οι χρόνοι του Κικέρωνα

Η δικτατορία του Τύλλου (82-79 π.Χ.) και η διαίρεσή (44 π.Χ.) της κυρίαρχης πολιτικής μορφής των χρόνων αυτών, του Ιουλίου Καίσαρα, οφείλονται μία περίοδο γρήγοτης εξωτερικής κατακτήσεως, κυρίως όμως εθνικιστικής φιλίας για την ελευσία, ένα κλίμα που δημιουργεί ταυτόχρονα κεντηρομιάς και ψυχρόκεντρης γραμματιστικής ούσεως, αρχικά στο χέρο της πεζογραφίας. Ο Ρωμαίος λογοτέχνης, έχοντας κατακτήσει την εθνική του αυτοσυνείδηση, επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στη ρωμαϊκή ιστορία, παρελθόν και σύγχρονη, στη γλώσσα και τη γραμματεία, το δίκαιο και τον πολιτισμό του. Η έντονη συμμετοχή του στα κοινοτικά τεκτονούμενα αποτυπώνεται σε ρητορικούς λόγους, κροσινετολισμύνες, στα πρότυπα των ιταλικών ρεμάτων. Ταυτόχρονα η απαγγελίαση που οδήγει προς μία φιλοσοφική στροφή από την αρχιμακαδία: με υποστήριξη ελληνικής φιλοσοφικής προαίτιας εφάπτεται σε χέρους θεολογική, κοσμολογική, ανθρωπολογική και κυρίως πολιτική, σκέψη, με κέντρο αναφοράς πάντοτε τη Ρώμη. Ο φιλοσοφικός και πολιτικός στοχασμός απονομαί το διανοούμενο λογοτέχνη (που είναι συχνά ταυτόχρονα και στρατιωτικός και πολιτικός) από τη ελληνική πρότυπα και τον οδηγεί σε προσωπικά θέματα και κατακτήσεις. Το έργο αυτών των κατακτήσεων περιλαμβάνει σχεδόν όλα τα λογοτεχνικά γένη.

Πεζογραφία

Ο κορυφαίος εκπρόσωπος της πεζογραφίας, ο Μάρκος Τύλλιος Κικέρων (106-44 π.Χ.), υπήρξε γρήγος άλλος πρώτος-πρώτος ένας από τους μεγαλύτερους ρήτορες της αρχαιότητας. Έγραψε πάνω από εκατό λόγους, από τους οποίους υπάρχουν περίπου 66 μαζί (αυτήματα είναι π.χ. οι γρηγοί, "κακογραμμοί", οι τίτλοι, "καπιτωνοί" και οι δικαστικές, "φύλακτοί" του) και έχουν περιληφμένο πολιτικό ή δικαστικό. Εκτός από τη ρητορική πράξη επεδόθηκε και στη θεωρητική παραμύσηση χρημάτων σχετικά με τη ρητορική και το ρήτορα. Είναι θερμός θαυμαστής του Πλάτωνα και ταυτόχρονα φιλοκρίτης αυτού, και άλλων φιλοσοφικών ρεμάτων και δημιουργεί μία σειρά από υπέρχειρες φιλοσοφικούς διαλόγους. Η πολιτιστική προσωπικότητά του έχει ανάλογα αποτυπωθεί στις περίπου 800 επιστολές, των οποίων επιστολογραφικών συλλόγων που οργανωθήθηκαν και δημοσιεύθηκαν μαζί το θάνατό του. Η καθιέρωση της έκδοσης, η κομψότητα και η κολλήματα, η χρηρότητα και το εφελετικό του ύφους, τον επιτότησαν κορυφαίο πρόδότημα λατινικού

Α. Η ρωμαϊκιστική περίοδος ή οι χρόνοι του Κικέρωνα (100-31 π.Χ.)

Πεζογραφία

Εμφανίζονται κορυφαίοι πεζογράφοι.

Ο Κικέρων ήταν ένας σημαντικός πολιτικός της εποχής του και ένας από τους μεγαλύτερους ρήτορες της αρχαιότητας. Έγραψε πάνω από εκατό πολιτικούς και δικαστικούς λόγους, καθώς και θεωρητικά κείμενα για τη ρητορική τέχνη. Συνέθετε, επίσης, φιλοσοφικούς διαλόγους εμπνευσμένους από τον Πλάτωνα και άλλα φιλοσοφικά ρεμάτα. Η ποιότητα των λόγων και ο κλισίος των ιδέων του τον καθιέρωσαν ανάμεσα στους μεγάλους της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Ο Ιούλιος Καίσαρ είναι πιο γνωστός ως στρατηγός και πολιτικός. Ήταν όμως ταυτόχρονα ένας από τους πιο μαρφομύνομας ανθρώπους της εποχής του. Δεν ήταν ιστορικός με τη στενή έννοια, αλλά έγραψε ένα είδος στρατιωτικών απομνημονεύσεων σε λητή γλώσσα.

Ο Καλλιμάχος Κρίσιος, ο πρώτος, σπουδαίος Ρωμαίος ιστορικός, ήταν θαυμαστής του Θουκυδίδη και διάλεγε στην ιστορική μονογραφία.³

Ποίηση

Εμφανίζεται το πρώτο «μονοτηνιστικό» κίημα της ρωμαϊκής λογοτεχνίας, ο «νεοεπικαίος». Είναι εμπνευσμένοι από τον αλεξανδρινό Καλλίμαχο (3ος αι. π.Χ.) και την ελληνιστική ποίηση. Δημιουργούν συνήθως σύντομα και πολύ προσημένα στη μορφή ποιήματα. Αποεργούν τα μεγάλα περιόδομακά θέματα του έπους, όπως τα τρεακά καταρθέματα και ο πόλεμος. Σφίριετα σε πιο προσωπικά θέματα, όπως ο έρωτας.

Ο πιο γνωστός εκπρόσωπος των «νεοεπικαίων» είναι ο λαρικός ποιητής Κάτωβιος. Στα ποιήματά του κερίαρη λογοτεχνική παρόνομα είναι μια γυνίκα που ερωτεύθηκε με πάθος, και την αναφέρει με το

³ Η ιστορική μονογραφία είναι μια προσημένα πιο ελεύθερη με πρώτο αλεξανδρινό ένα θέμα περιόδομακά θέματα και ενδιαφέρον του, για περιόδομα αποκαλυπτικά ένα πόλεμο.

λόγου και τον εγκατέστησαν στον παρθενό τον αιδώντες της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Στα ίδια χρόνια διακρίνουν τίσιότερα ακόμη μεγάλα αναστήματα της ρωμαϊκής λογοτεχνίας: ο δολοφόνος Βάρνης ο Ρουτίνος (116-27 π.Χ.), ο διάσημος στρατηγός Γάιος Ιούλιος Καίσαρ (100-44 π.Χ.), ο Κορνήλιος Νήπιος (περ. 100-27 π.Χ.) και ο Σαλλιέστιος Κρίστιος (86-35 π.Χ.).

Ο Βάρνης είχε ήδη στα χρόνια του Κατωέλιου (1ος π. μ.Χ.) τη φήμη του "πο καλύτερη γνώση ανάμεσα στους Ρωμαίους και του καλύτερου γνώστη της Λατινικής γλώσσας και όλες της αρχαιότητας: τόσο των ελληνικών όσο και των ρωμαϊκών προγόνων". Πρώτημ έγραψε μόνο από 600 βιβλία σχετικά με τη ρωμαϊκή και παρόμοια ιστορία, τη θρησκεία, τον πολιτισμό, τη καλή τέχνη, το θέατρο, τους νόμους, την παιδαγωγική, τις εικαστικές, τη γλώσσα, τη γεωγραφία. Πρόκειται για ένα σπάνιο και εκπληκτικό συνδυασμό εγκυκλοπαιδική, γραμματολογία, γραμματικής, αρχαιολογία - ιστορική, νομολογική, τεχνολογική και φιλοσοφία, που, έζητος στο ναο του μόνο τη Ρώμη και τους Ρωμαίους, καθίσταται μια πλείονα παρακαταθήκη στο θησαυρολόγιο της λατινική γραμματικής.

Αιώντι στην καλύτερη θέση του Βάρνηνα οι τρεις άλλες εκδογράφει εδρεύονται και διακρίνουν στην ιστοριογραφία. Ο Ιούλιος Καίσαρ είναι ο καλύτερη; του είδους; τον απαιτητικότερων; ιστορικών; αναμνήσεις; διατυπωμένες σε καθαρά και λιτή Λατινική, σε ύφος που απευθύνει τον Σενεκάτου. Ο Κορνήλιος Νήπιος, φίλος του Καίσαρα και του Κατωέλιου, ερωτεύεται στη Ρώμη την ιστορική θρησκεία: έγραψε περίπου 25 βιογραφία; διάσημων Ελλήνων και Ρωμαίων, κυρίως στρατηγών. Ο Σαλλιέστιος Κρίστιος - ο «κρίτης» στη ρωμαϊκή ιστορία, όπως τον προσκατίζει ο Μαρτινίος, - μεταφέρει στη ρωμαϊκή λογοτεχνία τη θεολογική ιστοριογραφία ή καλύτερα την ιστορική μετονομασία (απόφραση είναι το έργο του Η αναμνήσεις του Κατωέλιου De Catullae consuetudine).

Ποίηση

Τα καλύτερα χρόνια έχουν και ποιητική ανακατάληξη, ποσοτικά λίγη, ποσοτικά όμως ταράτσια. Ο καλύτερη; Νουμπερμάς γονιμοποιεί έναν κύκλο αισθητικών ποιητών, ο διακρίνεται από τους οποίους είναι γερή; άλλο ο Βαλέριος Κατωέλιος (84-54 π.Χ.). Η Ιατρική και επαγγελματική ποίηση βρίσκει τώρα στα 116 έτημ ποιήματα του Κατωέλιου

φαιδόνισμα «Λατρία». Η Λατρία έγινε διαχρονικά σύμβολο προσηυτικής ποίησης; ήμενης; και ο Κάτωέλιος ο πρώτος «ρομαντικός» ποιητής; της αρχαιολογικής λογοτεχνίας.

Ο Λατοκρίτης γράφει το ύμνο; Για τη μέση των προγόνων (De rebus antea). Δεν πρόκειται για κριτική ύμνο, αλλά έχει φιλοσοφικό περιεχόμενο. Μεταφέρει την επικρατούσα φιλοσοφία ότι ούτως, μέγιστη τη θεολογία; και επιχειρεί να απαλλάξει τον άνθρωπο από το φόβο του θανάτου.

Β. Ο Λατοκρίτης χρόνια (11 π.Χ.-14 μ.Χ.)

Ποίηση

Εμφανίζονται κορυφαία ποιητής.

Ο Βαργίλιος είναι ο ποιητής; της Λατινικής, που συνδέεται στοιχεία της; Ιλιάδας; και της Οδύσσειας. Θέμα της είναι η αναχώρηση του Αινεία από την Τροία, οι περιπέτειες; του και η εγκατάστασή του στο Λάτιο. Ο Βαργίλιος είναι αυτός; που όνειρο την τελική μορφή στην έπαικο μέθοδο της Ρώμης, σύμφωνα με τον οποίο την «αίωνα πόλη» ίδρυσε ο Ραμύλλος, απόγονος του Τροία Αινεία.

Η Λατινική συνεχίζει τη βίβλη; και τη προσηυτικής; της εκπαύ; του Αυγούστου για επικρατούσα και σπάνια κερματίζα των Ρωμαίων, αποκαλύπτει το ρωμαϊκό ιδαντικό. Αναγνωρίζεται εύρηξη; ως το σπάνιο ύμνο; των Ρωμαίων. Ο ποιητής; της εισάγει ύμνο; όσο καινού; στην αρχαιολογική λογοτεχνία μέχρι και σήμερα. Ο Αυγουστίνος, ο Πατρίστρης, ο Δάντης, ο Ίνγκελ είναι μαρτυρία μόνο από τους μεγάλους Ευρωπαίους; λογοτεχνες; για τους οποίους αποτελείσε πρότυπο.

Ο Ομήριος είναι ο πιο σημαντικός; κλασικός; ποιητής; αυτός; που μετρίτερα το παλαιό μέλος; στη Ρώμη; Συνέθετε της; Οδύ; (Catanus) με πρότυπο τους; Έλληνας; κλασικός; Γράφει ύμνο; και σάτυρα; και επιπέδεται και στο είδος; της; ποιητικής; επιστολής.

Οι τρεις κορυφαία Ρωμαϊκή; ελεγειακοί ήταν ο Τιβούλλιος, ο Προπέρτιος και ο Οφίδιος. Βρίσκονται από την εισαγωγή του κινήματος των «επιπέδων» (βλ. παραπάνω) και ενδιαφέρονται για τη μορφή τελειότητα των έργων τους. Αλλάζουν μέτρο; την ελληνική; ελεγεία, που είχε ποικίλο θέματα; (ήταν πολιτική, ερωτική, φιλοσοφική κ.α.κ.). Στην ανακαταμένη ρωμαϊκή; ελεγεία; θεματικό κέντρο είναι ο έρωτας.

την πρώτη κορυφαία ρωμαϊκή εκκρουστική της. Πιρή της, λιανιστής του Καπιλλίου, αλλά και του λόβου και του νόμου του, είναι η άγνωστη καλλιτέχνης των αναβίβων Λαοφία. Η Λαοφία έγινε μέσα από την κλασική τέχνη του Καπιλλίου ασάνο σύμβολο τραπικής, πεπρωτής, λιανιστής. Όλες οι «αναβίβων» αυτές – αυτές της συντομίας – χαρακτηρίζονται επίσης και τα δύο βιβλία του εκκεντρικού φιλοσοφικού έπους. Για τη θέση των τραπικών (*De senectute*) του επικρατούσαν εκκεντρικού Λαοφίτου (96-53 π.Χ.): το εκκεντρικό αυτό ποίημα που έχει κορυφαίο κλασικό κλασικό είναι ένα σύμφωνο κατά τη θεωρία του, του σφύρου του θανάτου και της μεταρροπής, καταστάσεις, ένας έπος, του Έρωτα και της Αφροδίτης, διαφορετικό από τον απασχολούμενο κλασικό Καπιλλίο και τον εκκεντρικό κλασικό Λαοφίτη, ο πολυγραφώτατος Βάρρων διακρίνει και σχολιάζει τα πάντα στις ψυχολογικές και διδακτικές του *Μεταρροπές* (*Saturnae Metamorphoses* εκκεντρικών βιβλίων), όσο συνδέονται αρμονικά ο ποιητής με τον κλασικό λόγο.

β. Αγγλοσάξονες χρόνοι

Η ρωμαϊκή Μόδα θα παραμένει τώρα καταρχήν «κλασικός» πρότυπο. Ο ασπαστικός ποιητής συνδέει στο έργο του την κλασική τέχνη με το σύγχρονο πολιτικό γεγονός. Ο Αγγλοσάξων και ο Μανχίνος, αποστραφίζουν ασπαστικά και αποστραφίζουν οι λογοτεχνικές κλίσεις, κλασική ταύλα (οπαρρωσσία), με την άμεση ή έμμεση εκκεντρική στρατεύση στο κλασικό πρόγραμμα του Αγγλοσάξονα, το οποίο αρθροδοτείται ως έννοιση στο «κλασικό πολιτικό» και αποστραφίζουν το κλασικό πρόγραμμα από τους κλασικούς πόλεμους, κλάους, Διόνου ή κλάους, σφύρου ασπασίας της προηγούμενης, τα χρόνια από ασπασία της κλασικής διακρίσεως της κλασικής, του λόγου.

Ποίηση

Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται στην κλασική δεκαετία (Βαγγίλος, Οράτιος, Τίβουλλος, Προβέρτιος, Οβιδίος) και ακολουθεί ο κλασικός λόγος (Αίλιος). Οι κλασικοί ποιητές συνδέονται με διακεκομμένες εκκεντρικές ποίησης, τρέφει και ελβετικές, φιλίας, έπος, δεν επιδέχονται στα ίδια ποίησης γίνη. Ο Βαγγίλος είναι ο ποιητής του πρακτικού και διδακτικού έπους και του πομπαστικού λαοφίτου, ο Οράτιος εκκρουστικός τη λαοφία δεκαετία, ενώ οι τρεις άλλοι καλλιέργησαν κλασική την ελβετία. Οίλοι

τον οποίο οι ελβετικοί συνδέονται άμεσα με την κλασική ποίηση και με συζητήσεις για την αξία των κλασικών ειδών.

Ο τελευταίος από τους ελβετικούς, ο Οβιδίος, γράφει και κλασική ποίηση, αλλά την αναμένει θεματολόγος με μεθοδικότητα «αντι-Αιωνιστική», τις *Μεταρροπές* (*Metamorphoses*). Το κλασικό ποίημα περιλαμβάνει 250 κλασικά μύθους, κλασική, ελβετική, προέλευσης, που περιλαμβάνει κάποιο στοιχείο μεταρροπής (π.χ. ο μύθος της Δάφνης, που μεταρροπάζεται στο φυτό δάφνη, για να γλιτώσει από το τραπικό κέντρο του Απολλωνίου).

Την ελβετική μεθοδικότητα ο καλλιτέχνης της Αγγλοσάξονας, η Εσπέτη (αλλά κλασική και η σύγχρονη Ελλάδα) γράφει κλασική από αυτή τη θεματολόγος μεθοδικότητα «εγκυκλοπαιδική» των ελβετικών *Μεταρροπών*.

Παζαρπωρία

Ο ιστορικός Τίτος Λίβιος κλασικιστεί τη διαδρομή της Ρώμης από την ίδρυσή της μέχρι περίπου το τέλος του 1^{ου} αι. π.Χ. Έννοιας, ένας ο παρ σπασίον (το έπος των προφώνων), η ρώμια (η αίσθηση του κλασικού, η σπασία), η νύκτα (η αρετή), οι παραδοσιακές, διακεκομμένες ρωμαϊκές αξίες, κλασικιστούν στην ιστοριογραφία του.

Την ίδια εποχή στον χώρο της «αποστραφιστικής» λογοτεχνίας ο Βατραφίλος με το σύμφωνό του *Για την αρχιτεκτονική* (*De architectura*) αποδεικνύει τις αρχιτεκτονικές, αρχιτεκτονικές γνώσεις της εποχής.

Μετακλασική εποχή 14 μ.Χ. - μέσα τον 2ο αι. μ.Χ.

Γενικά χαρακτηριστικά

Στην πολιτική ζωή, το κράτος και την κοινωνία, βρισκόμαστε στην κλασική του αποκαρσισμών και η δύναμη της Γερμανίας (Σεπασία) διακεκομμένη. Το ρωμαϊκό κράτος γινεται με μεγαλύτερη κλασική αξιολογία στις αρχές του 2ου αι. μ.Χ. εκκεντρικά από τη Βρετανία ως τη Συρία και από τον Ατλαντικό ως τον Δούναβη και τον Ευφράτη. Όμως, από το τέλος του 2ου αι. μ.Χ. η Ρώμη γίνεται σημαντικός ελβετικός πόλος που δε επιδέχονται τον 3ο και τον 4ο αιώνες.

Το 212 μ.Χ. αναγνωρίζεται το δικαίωμα του Ρωμαίου πολίτη σε κάθε κλασικό της τριτοταξίας αποκαρσισμός.

Ο χριστιανισμός εξαπλώνεται και διαμετρικοί προδοτικοί με νέα αρχιτεκτονική.

τους, στέφει στη γοργή των κορυφών καλλιτεχνών της, παρ'όλας λογοτεχνία. Τα έργα τους, παρ'όμως σπάνια του λαού του χρόνου, συγκρίθουν και ανέκδοτον και ελευθεροδόν και σήμε να διαβάζονται και να θεωρούνται.

Ο Πόλιος Βεργίλιος Μάρων (70-19 π.Χ.) είναι αναμφίβολο ο αυθεντικός ποιητής των Ρωμαίων: η άσπιδά του (*άσπις*), που αποτελεί τον, το «απο κλασικό έργο όχι μόνο της ρωμαϊκής αλλά και ολόκληρης της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας», είναι ένας πολυέλικτος και πολυάδωτος, σπουδαίως της Οδύσσειας και της *Πολύς*, οι καλλιμαχικές διαστάσεις και αναγνωρίσιμος ελληγής ως το θινικό έτος των Ρωμαίων. Θέμα του έργου είναι η αναγέρση του Αινεία – του μυθικού γενιάρχη των Ρωμαίων – από την Τροία, οι παραστάσεις του και η εγκατάστασή του στο Λάτιο. Το υπόθετο καλόν του Βεργίλιου είναι άμεσα διακρίσιμο και στις δύο προηγούμενες συλλογές του: στις *άσπις* βουκολικές *Εκλογές*, (*Eclōgia*) και στα *τίσσερα βιβλία των Γεωργικών* (*Georgica*). Λογοτεχνικό πρότυπο των *Εκλογών* είναι ο ελληνιστικός Θεόκριτος (*Ειδύλλια*), ενώ των *Γεωργικών* ο αρχαίος Ησίοδος (*Έργα και ήθη*). Τα *Γεωργικά* υπαγορεύονται από την πρόθεση του Αυγούστου για ενίσχυση της υπαίθρου. Η παρουσία του Βεργίλιου διαπιστώνεται κληρονομική στην Ύψιτη Αρχαϊότητα, το Μεσοίον και τους Νεότερους Χρόνους: αντιγράφεται και σχολιάζεται εκτενώς, μεταφράζεται επανειλημμένα και γίνεται κληρική και πρόσετα αναριθμητόν λογοτεχνόν, από τον Αυγουστίνου μέχρι το Δάντη και τον Παράρρη, το Σίλλαρ και τον Πόουκεν.

Άλλο υπόθετο, ο Κίνωνος Ορόντος Φιλώκωος (65 π.Χ. – 9 μ.Χ.), ο «άριστος ποιητής των *έκλογων*» (Κοιτολάσκος), είναι κυρίως σε «κρίσις» αυτές, μάλιστα το *άσπιδά* άσπιδά στα βιβλία Έργων, αποδόσει στην Αθήνα δημογραφία της *έκπολις* (*έκπολις*) με πρότυπο τον μαθητόρο Αρχύλοχ και της *Ομάς* (*Ομάς*) με πρότυπο της *λαρικής* Αλκίαια, Λοκρίωνα, Πίνδαρο, Ίσωφο κ.ά. Ούγιη τη ρωμαϊκή σέπηρα στην κληρική της αφήμονη (*Σεσημονία*) και καθιερώνει το είδος της ποιητικής *επιστολής* (της οποίας είναι «καρτερή») οι κλασική ρωμαϊκή δημογραφία (*Επίσταλα* δώδεκα είναι η περιγραφική *επιστολή* 2,3, η γνωστή ως *Ποιητική* ή *Ποιητική* ή *Ποιητική*) οι κλασική ρωμαϊκή δημογραφία ήθη από τους συγχρόνους του, αφού ο' αυτές σέπησε ο Αύγουστος, τη σέπηση του Τρονε τη, *Εκπολιτισμός* (*Εκπολιτισμός*) για την *επίσταλα* *ένωρη* τη, «φαι Αύγουστος» το 17 π.Χ. Τα *επίσταλα* και σύντομα ποιήματα του Ορόντου, κληρική σέπηρα αρχαϊκή δέσηση, αποτελείόν κομμοτεχνήματα ποιητικής μακροτεχνίας.

Στα *πρώματα*: η λατινική γλώσσα και λογοτεχνία έχουν αφημένα. Οι λογοτεχνίες της *επίσταλας* γινώσκουν καλά και τις δύο κλασικές γλώσσες (Λατινική και Ελληνική).

Παρασκευάζονται το φαινόμενο του κλασικισμού, δηλαδή έντονη προσπάθεια απομίμησης της λογοτεχνίας της κλασικής περιόδου. Μάλιστα, πρόσετα πλέον δεν είναι μόνο οι Έλληνες, κλασικοί αλλά και οι Ρωμαίοι (π.χ. Βεργίλιος, Κοκίριος, κ.ά.).

Προς το τέλος της περιόδου εμφανίζεται και το φαινόμενο του αρχιτεχνικού, δηλαδή στροφή του ενδιαφέροντος και προς στους προκλασικούς.

Χαρακτηριστικό είναι ακόμη, ότι τάρα ο λογοτεχνίες προήχονται συχνότερα από τις *επίσταλας*, ενώ στις προηγούμενες περιόδους οι *επίσταλας* και οι *επίσταλας* προήχονταν κυρίως από την *επίσταλα*.

Οι *επίσταλας* και στυλιστικά λόγια του ρεαλιστικού *επίσταλας* και της λογοτεχνικής παραγωγής, εμφανίζονται οι πρώτοι χριστιανικοί *επίσταλας*.

Παλαιά λογοτεχνικά είδη

Στη διάρκεια της περιόδου καλλιεργείται μεγάλο εύρος λογοτεχνικών ειδών:

- Γραμματική εκτενών *επίσταλας* για τη γλώσσα και *επίσταλας* για τη κλασική *επίσταλας* (π.χ. για την *επίσταλας* ή τη ρωμαϊκή *επίσταλας*).

- Γράφονται *επίσταλας* *επίσταλας*: όπως η *επίσταλας* *επίσταλας* των *επίσταλας* του *επίσταλας* ο *επίσταλας* ο *επίσταλας* και *επίσταλας* το πρότυπο για *επίσταλας* *επίσταλας* *επίσταλας*.

- Καλλιεργείται η *επίσταλας*, που θα αποτελέσει την κληρική της νομοθεσίας του *επίσταλας* *επίσταλας* *επίσταλας*, αλλά και γενικότερα τη βάση του *επίσταλας* *επίσταλας* *επίσταλας*.

- Οι *επίσταλας* της *επίσταλας* είτε *επίσταλας* είτε *επίσταλας* να αναφέρονται το πρότυπο του Βεργίλιου.

- Γράφονται επίσης *επίσταλας* *επίσταλας* *επίσταλας*, *επίσταλας* *επίσταλας*, *επίσταλας* *επίσταλας* και *επίσταλας* *επίσταλας*, *επίσταλας* *επίσταλας*.

- Ο *επίσταλας* ο *επίσταλας* γράφει φιλοσοφικές *επίσταλας* για πρώτη *επίσταλας* *επίσταλας* *επίσταλας*. Η *επίσταλας* *επίσταλας* του *επίσταλας* *επίσταλας*.

Η τράπεζα των κορυφαίων *μυθίων ελληνικών*, το *Τμήμα* (αρ. 30.19 κ.Χ.), και *Πραγμασία* (αρ. 30-γίνηση Χρυσού) και του *Ομήρου* (43 κ.Χ. - 17 κ.Χ.), μεταμόρφωσε πλήρως την ελληνική ελεγεία. Ο πιο καθαρός και καθαρός από όλους είναι ο *Τυφώλλος* ο πιο πρωτότυπος, οικειοσυνός και σύγχρονος ο *Προσπίδος*, ο πιο επιταχυνθείς και ελαττωρότατος ο *Ομήδος*. Και οι τρεις ανήκουν από τη «ελαττωτή Λέσβου» και από τις ορατικές τους, που αναφέρονται με ψευδώνυμο (ο *Τυφώλλος* από τη Δέληο και τη Νήμησι, ο *Προσπίδος* από την Κωνσταντία, ο *Ομήδος* από την Κόρινθο). Στην κεντρική θεματολογία της «ερασιμαίας στροφήσης» συνδέονται η *λερωτική* σύμβαση και το γνήσιο θέμα. Με τους τρεις αυτούς, ποιητές η ελεγεία οδηγήθηκε σε τίποτα άγνωστο, άγνωστο μέσα από παλιό καινούριο ο *Κωνσταντίνος* να καταγγείλει: «και στην ελεγεία ακόμη προελόχε τους, *Ελλήνων*».

Ο *Ομήδος* επαίειον επάνοι και καλλιέργησι νέα ποιητική ελλη: την κλασική ποιητική μεθολογική επανολή (*Ηρωϊκές*, *Ηρωϊαί*), το καλλιτεχνικό άθος (*Καλλιτεχνικό του προοίσιου*: *Μεθωστικά facta*), το «καλλιτεχνικό» *καρτολόγιο* (*Facta*) και την ποιητική της ελευθρίας (*Βιβλικά*: *Τίτιος* και *Επιστολές* από τον *Πόντο*: *Ερμηνεία εις Ρωμαί*). Ο ίδιος, ελευθερώσιμος, ελληνικά πρότυπα, δημιουργήσει μια μεθολογική *Απο-Αναστροφή*, τις *Μεταμορφώσεις* (*Μεταμορφώσεις* είναι) πρόκειται για ένα άθος 15 βιβλίων και 12.000 στίχων, ένα καλλιτεχνικό μουσικό περίπου 250 μεθολογικών κτηρίων, με στοιχεία από την ιστορία, την ελεγεία, τη μετριοφιλία, την τραγωδία, το κωμικό, την κωμωδία και τη φιλοσοφία. Κοινό χαρακτηριστικό των μύθων είναι η μεταμόρφωση των κτηρίων. Οι *Μεταμορφώσεις*, παρά την έκτασή τους, διαβάζονται ευχάριστα γρήγορα στην άκαστική έκδοσή και στο παλιό και νεώτερο περιεχόμενό τους.

περίγραφοι

Εάν η *Δωδεκάτη* του Βεργίλιου αποτελεί μια ποιητική καταγραφή των ιστορικών καταβολών και αναφορών της Ρώμης, ο *Τίτος Λίβιος* (59 κ.Χ. - 17 μ.Χ.) ανέλαβε μια δικαιοσύνη την κορυφαία περιγραφική παρουσίαση της ιστορικής διαδρομής της «αίνας Πύλης» από την άφιξη της (π' από και το άγρο επιλαφωσέντων *Ab urbe condita*) ως το 9 κ.Χ. σε 142 βιβλία. Ένας άθος, το άθος παλαιότερο, η «πίστις» είναι κεντρικό θέμα που διατρέχει τη μετριοφιλία και τραγική ιστοριογραφία του.

Στο γήρο της αγαστότητας, *περίγραφοι*, ούζα να αναφερθεί επίσης:

νηικό προσανατολισμό και παρρησία, ημολογία, με τη χριστιανική ιδιοσυγκρασία, η' από συγκέντρωσι μεγάλη συμπόσια στους χριστιανικούς κείλους.

Ο *Στέφανος* συνδέεται επίσης, τραγωδία, επιγραφήσις, κτήσις από τον *Ερασίδη* (ήγρησι π.χ. μια όλη του *Μάρτιου*). Με τη παρά του ο ίδιος ο *Στέφανος* αποτελεί μια σημαντικότερη κτηή συλλογή, γα το μεταγενέστερο κερματικό θάνατο: *Επικρασία* άρματιστοί, στήσι, μέτροσι, γούρηνσι τον *Ερασίδη* και της *Ελλήνων* τραγωδία, όρη ακαθόσις από το ελληνικό κτήσιμα, αλλά με τη διαμεταστροφή του *Στέφανου* (π.χ. τον *Φαίλιον*).

– Ο *Πατριάνος* γράφει ένα ημολογικό *μεθωστικό*, τα *Γεωργικά* (*Σημειώσι*), άθος οφρησις ποικίλης, κερματικής κερματίσις, με κερματικό επιλαφωσέντη. Αποτελεί οποσώδιο κερματικό στην ιστορία της λογοτεχνίας, ημολογία, κτήσις και καταμεταστροφή, της κτήσις μιας (π.χ. τον *Φαίλιον*).

– *Σημαντική* ελλόγησι, ημολογίασις χριστιανική συγγραφήσι, κτήσις, στη βόρεια *Αφρική*. Ο χριστιανισμός, δημιουργήσι ένα νέο πλαίσιο του χριστιανισμού μέσα στο οποίο θα αναδιοργανωθούν σταδιακά τα κτήσις της εθνικής γραμματίσις.

Τετάρτη Αρχαιότητα (μέσα του 1ου αι. μ.Χ. - 6ος αι. μ.Χ.)

Γενικά χαρακτηριστικά

Έπει από τη *Δωδεκάτη* και στη κρίση, διαμορφώνονται σοβαρές ιστορικές ελλόγησις, διαβρωτικές επιλαφωσέντης κτηρίωνσις κερματίσις στο σκώρο. Η *Δωδεκάτη* του *Μ. Κωνσταντίνου* ελευθερώσις επιλαφωσέντη. *Ηρώσις* η *Νέα Πόλις* (*Κωνσταντινούπολις*) το 330 μ.Χ.

Σημαντικότερα μεταναστεύσις, λαίσι στην *Ανατολή* και τη *Δύση*. Δωδεκάτησις η *Ανατολή* του ρωμαϊκού κράτους. Το οριστικό θέμα της αποκαταστάσις, κερματίσις κτηρήσις και κερματίσις, από το *δοτικό* υποκείμενο στους *βαρβάρους*.

Ο χριστιανισμός αναγορεύεται ως επίσημη θρησκεία. Η *Εοχολογία* γίνεται ένα αναγνωρισμένο κτήσις εθνοσίν.

Στη *πρώτη* η σταθερότητα του ελευθερώσις η *Δωδεκάτη* του *Μ. Κωνσταντίνου* οδηγεί και σε άνθησις της *λογοτεχνίας*.

και ο καταθέτων, λογοτέχνη, **Ηπρωτικές** με το ελθικοκείμενο σύγγραμμά του. Για την αρχαιολογική (De architectura) του αποδεικνύει τις προσημασμένες αρχιτεκτονικές γνώσεις και ευσυνήθεια της εποχής.

Μετακλασική εποχή

Η Ρώμη διαθέτει τώρα ένα κλόσιου και καθαρά δική της λογοτεχνική απόψη. Οι μετακλασικοί συγγραφείς θα κινούνται πλέον στη σκιά των μεγάλων ρωμαίων προκατόρων τους και η «ιστορία» και η «καταλιό» ήταν και ενίοτε πρότυπα. Η γλώσσα και το ύφος εξελικτικούς να καλύτεργόνουν, κάποια μάλιστα φθίνουν ως την επέλευση των αφροσύνας, γενικά, τόσο αιδεολογικά ανακαλύπτει όσο αναβιώνει και κυρίως πολιτικοί, δικαστηρίους και μετίζ, δύο βασικά χαρακτηριστικά των μετακλασικών κειμένων είναι ο ρητορικός στο ύφος και ο ρεαλισμός στο περιεχόμενο.

Το τέλος της εποχής αυτής οφείνται το ιστορικό και λογοτεχνικό κενό των πατήτων «κατατιμών χρόνων» (215-285 μ.Χ. - «αριόλος στρατηγικό αυτοκρατορικό»). Τα δώδεκα περίπου χρόνια της χαρίζονται σε δύο υόγρονους παρόους. Στην πρώτη – ως το θάνατο του Τραϊανού, το 117-, κυριαρχεί ένας κλασικισμός (προσπάθεια απομίμησης των κλασικών) στη δεύτερη – που αρχίζει με τη λήξη των «αυτοκρατορικών» – πάλι ένας παλιόμοδος όντας, αρχιτεκτονικό αναπροσανατολισμού προς τους προκλασικούς.

Κλασικισμός

Κατά τη διάρκεια του κλασικιστικού αιώνα διακρίνεται δεύτερη και τρίτη διαλογή, λόγια και λογοτέχνη, καταθέτουν τη συμβολή τους σε κάθε αιδεολογική παροχή, Γραμματική αναπόμνηση με πάθος τη γλώσσα. Συλλογιστές αφηρημένων κώδικα λέξεων των κλασικών κειμένων. Πλάθος εξελικτικούς επιστημονικούς προσημασμούς, βλάσκουν το φως της γνώσης όπως για τη γεωγραφία, την άεραση, την αστρονομία κ.ο.κ. Μάλιστα ο Πλάτων ο Πρωτόβλεπος, συνίσταται μια εξελικτική αίσθηση των εποχών.

Στο κλόσιου κλασικιστικό ταείο η κυρίαρχη παρουσίαζή δύο εξάρσεις: επί των αυτοκρατορικών Κλασικών και Νιρωνα και επί των αυτοκρατορικών Δωρικών και Τραϊανού. Η προσημασμένη λόγια των πολιτικών συνθηκών έχει περιέλθει σε παρκαμή. Το όλο εκδρομίστηκε από αρχιτεκτονικές ποιητές, οι οποίοι συγγράφουν με πρότυπο το Βαγγύλο, όπως ο

Λόγω του χρονοπομοδού η λογοτεχνία αποκτά έντονη **θηρηκενική** χαρακτήρα.

Η επεκταμένη διάσταση της αυτοκρατορίας αποκαθίσταται στη λογοτεχνία. Οι συγγραφείς και ποιητές που γράφουν στα Λατινικά προέρχονται από παρκαμή εκτός Ιταλίας: είναι κυρίως Ισπανοί, Γάλλοι, Αφρικανοί.

Η νέα κοινωνική πραγματικότητα δημιουργεί και ένα νέο αναγνωστικό κοινό: ένα κλάθος κρατικών λειτουργών, υπαλλήλων και επαγγελματιών διαθέτει κάποια καλλιέργεια.

Νέοι ελληνοί συγροί με ψυχροπομοδού και συγροίμα περιεχόμενο, κάνουν την εμφάνισή τους, π.χ. η επιστολογράφια, το σύνταμα κ.ά.

Η Λατινική γλώσσα, καθώς κλείεται από όλα και κυρίαρχα στρέφεται εκτός Ιταλίας, αποκαθίσταται από τη Λατινική των κλασικών χρόνων και παρουσιάζει μεταβολές που προαναγγέλλουν τις εξελίξεις των επόμενων αιώνων.

Εθνική γραμματική

Ο Βεθθίας συνθέτουμε δική του φιλοσοφικό έργο, επιλύει όμοιο συλλογιστές και μεταφράσει τον Αριστοτέλη στα Λατινικά: χάρη σε αυτόν μάλιστα την αριστοτελική φιλοσοφία η μετακλασική έαση.

Χριστιανική γραμματική

Τον 4ο αι. εμφανίζονται στην έαση –όπως συνέβη και στην Ανατολή– γραμμοί, που χαρακτηρίζονται «Πατέρες της Εκκλησίας». Με το έργο τους συνδέουν τον χριστιανισμό με τον ελληνιστικό πολιτισμό και συγγροί σε βάθος θρησκευτικό ζήτηματα.

Ο Αμφρόσιος, επίσκοπος Μιλανέσιου (Μιλάνου), γράφει τους Τόμους.

Ο Ιερώνυμος μεταφράσει την Αγία Γραφή η λογοτεχνική γλώσσα θεωρείται μέγρο σέμαρο η μόνη έγκυρη λατινική απόδοση της Βίβλου.

Ο Αυρηλιανός με τα έργα του, π.χ. Πολιτική των όπλων (De civitate Dei), έγινε ένα από τα θεμελιώδη βιβλία του Μεσαίωνα, με τερτίμα επίσημη επίσημη και κατά τους Νεότερους Χρόνους, στην ευρωπαϊκή σκέψη. Η ρωματική λογοτεχνία δεν κλείεται τον 6ο αιώνα: συνεχίζεται στα χρόνια του Μεσαίωνα (6ος-13ος αι.) αλλά και κατά τη διάρκεια του Ουμανισμοδού και των Νεότερων Χρόνων (νεοκλασική γραμματική). Η παρόδοση των κλασικών συγγροίμων, αλλοιωτά, δεν διακοπείται ποτέ.

Λεωνάνος το Φιλοπόιο (Φλακιά), ο Βελήνης Φιδόκος το Αργοναυτο (Αργοναυτικά), ο Σπύτης τη Θεβαΐδα (Θεβαΐς) και την Αργιολία (Αργιολικά) και ο Σίλλος Γραϊνάς τον Καρχηδόνιακό πόλεμο (Ραϊτικά).

Στα πρώτα μεταρρησιαστικά βιβλία συγγράφει ο Σενέκας ο Ναιότερος (4-65 μ.Χ.), ο δεύτερος, μετά τον Καϊόμωβο ρωμαϊκό φιλόσοφο, με τραγείδια όπως και εκείνος τίτλος. Η σπουδή ανθρώπινης φύσης και του ανασταίνει τον αναγέννηση των διδασκάλων (Διάλογη) των Ηρώδων ιστοριών (Επίσταμω ιστορία), των Παρμενιδεύων (Σοκολοισμός). Η σκέψη του εμψυχώνει κοιλιά συγγίνας με τη χριστιανική διδασκαλία, γι' αυτό και διαβάστηκε πολύ.

Στο ίδιο στενό πολιτικό κλίμα ζει και ο Παπρόνιος, που είχε επίσης τραγικό τίτλο (*66). Πρόκειται για έναν ελίετο μεταρρησιόγραφο και ταυτόχρονα ανασταίο τεχνικό (γι' αυτό ονομάστηκε «κρητή» της κρηφώτηαρ). Το ρωμαϊκό του μολιτοίρημα Σατράκων (Σατράκω) είναι μια παροδία της Οδύσσειας, τραγμάνη στο όνομα της ανείσετας σήτρας και συγκαταλέγεται στα κορυφαία έργα της εποχής.

Λίγο αργότερα ζει ο Διότμος, τεχνικόκρητη, μητροπολιτοκόσμος και παιδαγωγός, Καθηνιολώνος (31-95 μ.Χ.). Βασικό θέμα του έργου του Η Παλιεία του ρήτρα (Διπλιτίο σπασίτα) είναι η αλληγορματική σπαγή.

Την περίοδο της κλασσικότητας, πρώτος κλείσαν δύο άλλες μεγάλες μορφές, ο ιστορικός Τάκος και ο επιστολογράφος Πλίνος, ο Ναιότερος. Ο Τάκος (περ. 543 - 117 μ.Χ.) ακολουθεί το όνομα του Σαλλουστίου και δημοσιεύει δύο ιστοριογραφικά έργα (Αρκαϊκά και Ιστορικά) που διακρίνονται για τον τραγικό τους χαρακτήρα. Τυχόν αναγέννηση με τον Τάκο συγγίνας ο Πλίνος, ο Ναιότερος, τις καλλιτεχνικές Επιστολές του. Από αυτές διάσημες έγιναν δύο που περιγράφουν την έκρηξη του Βελούβου το 79 μ.Χ. (όταν καταστράφηκε η Πομπηία) και δύο άλλες που περιγράφουν κρηφώματα, μαρτυρίες για την εξέλιξη της λατρείας και την κρηφική - νομική αντιμετώπιση των Χριστιανών.

Ο Σενέκας διακρίθηκε επίσης και στο χώρο της ποιητικής δραστηριότητας. Γράφει τραγμάνες - κρηφώματα, στο προκλασικό αυτό είδος, χωρίς όμως να έχει αναστασιωτικές διαμορφώσεις με τους κρηφωλαϊκούς. Οι εννέα «ραϊκισμοί», προορμημένες πιθανόν για ανείσεση και η κρηφωλαϊκή Οκταβία (η μόνη σωζόμενη ρωμαϊκή «ραϊκιστική») διακρίνονται για το ρητορικό και την έκρηξη του πάθους. Εκκλησιαστική στη σύλληψη και το μολιτοίρημα στο περιεχόμενο είναι η πολιτική μολιτοίρημα ούτρα Διπολοκρηφωλαϊκή (Αποκολογισμάνη), όπου ο αυτοκράτορας Κλαύδιος δεν αποδίδεται αλλά μεταρρηφώνεται σε κοιλιακίνηθη.

Μετά τις βαρβαρικές επιδρομές και τη διάλυση των ρωμαϊκών γλώσσων, διαμορφώνονται σταδιακά οι ρωμαϊκές γλώσσες. Έτσι, η Λατινική της Ιουστινιανής γίνεται αποκατάκτη για τον κοινό κόσμο. Παρέρμενε, όμως, για σπάνια, η μόνη ραϊκή γλώσσα, η γλώσσα με την οποία μεταλλάξον η γνήση, γι' αυτό και συνάθερα με το παλαιολογίμο και την επιστολή διακρινόκη.

Τα λατινικά κρημνα όλων των εποχών εξελικτισθούν να διακρίφοντο στο κρηφώτο η μεταρρησιόμω, κρηφώσαν και κρηφώζον τη κρηφωτή ρητορματική παραγωγή και παραρρησαν κρηφωτή βασικός πόλος ποιητικής και κρηφωτισμού.